

Produkční rybářství v naracích lokálních stakeholderů: příklad Blatná

Fish Farming in the Narratives of Local Stakeholders: An Example from the Blatná Region

ZDENĚK UHEREK, VOJTĚCH KOUBA

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN2022.1.07> © Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i.
© 2022, Zdeněk Uherek, Vojtěch Kouba. This is a open access article licensed under the Creative Commons

Zdeněk Uherek, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Smetanovo nábřeží 6, 110 01 Praha 1, Česká republika, e-mail: zdenek.uherek@fsv.cuni.cz

Vojtěch Kouba, Fakulta podnikohospodářská, Vysoká škola ekonomická, nám. W. Churchilla 1938/4, 130 67 Praha 3 – Žižkov, Česká republika, e-mail: vojtech.kouba@vse.cz

The text is based on a qualitative survey with stakeholders directly or indirectly engaged in fish farming in ponds of Blatná or Blatensko region, Czech Republic. The dialog between them and academicians is directed to the fishery culture, its tradition, present, problems and possibilities of increasing the quality or prosperity of production. Stakeholders' answers are essentially narratives, and the text is constructed as a compilation of individual narratives, which are summoned by researchers who have tried to share the story with local inhabitants. The text contains basic information about the history, current production trends in fish farming, a methodological sub-chapter, and a summary of the responses of individual stakeholders. The article structure copies peoples' narratives, as described, for example, by William Labov, but the aim of the text is not the narrative as itself. Narratives and their interpretations are a methodological tool for obtaining adequate information on the interests, aspirations, and strategies of key people in the region in the field of fish farming. The conclusion of this text is basically a metanarration composed of the views of individual actors, including the interpretation of the academics who created or commented this text.

Key words: Czech Republic, Blatná, fish farming, narratives, stakeholders, development

How to cite: Uherek, Z., Kouba, V. (2022). Produkční rybářství v naracích lokálních stakeholderů: příklad Blatná. Slovenský národopis, 70(1), 92–113. DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2022.1.07>

Úvod do problematiky a základní výzkumné otázky

V České republice jakožto průmyslovém, urbanizovaném a suchozemském státě představuje rybářství spíše druhotnou produkci. V reflexi obyvatel, kteří se frekventovaně rekreují v okolí řek a rybníků, se sice rybolov jeví jako významná aktivita, ale z hlediska hospodářského přínosu je tato činnost spíše marginální. V oblasti rybářství hraje z ekonomického hlediska nejvýznamnější úlohu produkční rybářství, které je složkou českého zemědělství. Ani produkční rybářství však z hlediska výroby a spotřeby nemá v rámci českého zemědělství tu nejdůležitější roli. Ve statistickém ukazateli „výroba jatečných zvířat“ představuje produkce tržních ryb pouhé 4,6 % (tj. 20 986 tun živé hmotnosti).¹ Ve srovnání například s produkcí prasat nebo jateční drůbeže se jedná o pouhou desetinu (prasata například 286 762 t.ž.hm.) (*Statistická ročenka*, 2020, tab. 13–21: 396). Přesto hraje rybářství v českém prostředí významnou ekologickou, ekonomickou, sociální a kulturní úlohu a stále více si uvědomujeme jeho efektivitu zejména v oblastech, kde dochází k rozlévání vody do krajiny a vytváření přirozených vodních ploch. Rybníkářství se stalo součástí kultivace krajiny, usměrňování a zefektivňování přítomnosti vody v krajině a hospodaření člověka s vodou a půdou. Přestože existují náznaky o ještě ranější existenci rybníků na českém území (Andreska, 1997: 68), systematicky se začaly zakládat v 11.–12. století (Andreska, 1997; Vostradovský, 2013; Andreska, 2015). Jelikož rybníky vyžadovaly půdu, investice a plánování, mohly existovat pouze jako součást feudálního a církevního majetku (méně v držbě měst a obcí). Církevní řády byly v oblasti zakládání rybníků v Čechách zpočátku nejprogresivnější. Šlechta je následovala. Držitelé půdy považovali hospodaření s vodou za prestižní a rybníkářství se postupně stalo znakem prosperity. O efektivitě využití krajiny k rybníkářství ve středověku a raném novověku vypovídá, že ve 14. století již byly rybníky běžnou součástí krajiny (Andreska, 1997; Pavelková, Frajer, Netopil a kol., 2014; Pavelková, Frajer, Havlíček, Netopil, Rozkošný, David, Dzuráková, Šarapatka, 2016). Roku 1380 bylo na území českých zemí již přibližně 75 000 ha rybníků (*Víceletý národní strategický plán*, 2020: 18).

Vývoj produkčního rybářství v českém prostředí má svoji dynamiku. Mnohé z nejstarších rybníků již neexistují (Pavelková, Frajer, Netopil a kol., 2014). Z hlediska počtu vodních ploch a jejich celkové velikosti, na které se hospodařilo, dosáhlo české rybníkářství vrcholu v 16. století. Odhady celkové velikosti vodní plochy rybníků pro 16. století kolísají mezi 120 000–180 000 hektary (Semotanová, 2018: 42–43; *Víceletý národní strategický plán*, 2020: 18). Každopádně výrazně převyšují současný stav, kdy je k dispozici 53 000 ha vodní plochy (*Víceletý národní strategický plán*, 2020: 18). K výrazné redukci vodních ploch přispělo zejména extenzivní využívání zemědělské půdy k pěstování nových plodin od 18. století, jakými byla například cukrovka (Pavelková, Frajer, Netopil a kol., 2014: 116). V souvislosti s transformací hospodaření z předindustriální éry na éru industriální se výrazně redukovaly celé velké rybníční systémy například na Pardubicku nebo Poděbradsku. Velké plochy

1 Údaj z roku 2019.

pro produkční rybníkaření zůstaly zejména tam, kde půda nebyla vhodná k nové kultivaci nebo tam, kde probíhal přechod z předmoderní k moderní éře pomaleji (Třeboňsko nebo Blatensko). V polovině 19. století se snižování vodních ploch zastavilo přibližně na 35 000 ha a následně naopak došlo k jejich mírnému nárůstu.

V současné době produkuje 24 tis. rybníků, na nichž se k intenzivnímu chovu ryb využívá přibližně 41 000 ha (Žižka a kol., 2019: 3), mnohem více rybiho masa, než tomu bylo na výrazně větší ploše v Čechách 15. a 16. století. Podle Ministerstva zemědělství dosahovala tehdejší roční produkce 4 000 – 6 000 tun ročně, ještě v polovině 20. století to bylo maximálně 9 000 tun, a nyní je to přibližně 20 000 tun ročně (*Víceletý národní strategický plán*, 2020: 18).

Podle Rybářského sdružení České republiky je současný objem produkce tržních ryb „nastaven na reálný požadavek jak domácího, tak exportního trhu (oba trhy jsou vyrovnané v poměru 1:1)“ (*Produkční rybníkářství*, 2018). Konstatování odpovídá též informaci Českého statistického úřadu. Podle ČSÚ v letech 2018–2019 vývoz nevýrazně převyšoval dovoz (*Statistická ročenka*, 2020: tab. 11–3, 11–4: 343–344). Též z dlouhodobé perspektivy je produkční rybníkářství v České republice v setrvalém stavu až mírné konjunktury. Srovnáme-li produkci v roce 1989 (17,3 tis. tun) s produkcí v roce 2020 (cca 21 tis. tun) (*Produkce a trh ryb*, 2020), vidíme určitou nevýraznou, sice v posledních letech kolísající, ale dlouhodobě vzestupnou tendenci. Určitý optimismus ukazují údaje o spotřebě. Přestože se v České republice zkonsumuje na osobu rybiho masa velmi málo, v roce 2019 to bylo 6 kg na osobu za rok, což je ve srovnání například s vepřovým masem (43 kg na osobu v roce 2019) zanedbatelné množství, přesto ve srovnání s předchozími lety (od roku 2010) má růstovou tendenci a mezi lety 2018 a 2019 největší index růstu (108, kde 100 je vyrovnaný stav) ze všech druhů masa (*Spotřeba potravin*, 2019: tab. 1).

Vzhledem k opatřením proti suchu lze očekávat, že se velikost vodních ploch v ČR nebude zmenšovat, spíše naopak. Nabízí se zde relativně tudíž jednoduchá rovnice: více vodních ploch v krajině, více ryb. Pro majitele vodní plochy, ještě před úvahou, jak efektivně ryby pěstovat přichází otázka, zda pro vyprodukované zboží najdou odbyt, zda o ně bude zájem.

Současné uvažování o využití krajiny preferuje spíše než koncept jednostranné efektivity koncept udržitelnosti. Kalkulace se změnami klimatu a neustále se vracející téma hospodaření s vodou naznačuje i v budoucnu tendenci k vytváření podmínek pro udržení vody v krajině. Půda má však své majitele, kteří ji potřebují efektivně využívat.

Klademe si tudíž otázku, zda je mezi producenty zájem zvyšovat produkci ryb, zda kalkulují s vyšší spotřebou ryb a zda by toto zvýšení produkce mohlo být něčím racionálně podloženo. Ptáme se též, zda lze při zvyšování poptávky navazovat na fenomén, který bychom mohli nazvat lokální tradice.

Při zodpovídání této otázky jsme postupovali následujícím způsobem:

1. upřesnili jsme cíle a pojmy, které v dané kauze hrají klíčovou roli – vytvořili konceptuální aparát;

2. ukotvili konceptuální aparát v čase a prostoru. To znamená, vytvořili prostor, ke kterému se bude tento konceptuální aparát vztahovat a v souvstažnosti k němu upřesnili výzkumné otázky a stanovili metodologii výzkumu;
3. vybrali region a shromáždili o něm základní údaje;
4. vytvořili jsme vzorek vyprávějících a ve vybraných okruzích s nimi vedli rozhovor, který přinesl data k odpovědím na výzkumné otázky a zvolili metodu interpretace dat;
5. interpretovali data, která jsme dostali daným vzorkem k dispozici.

Tradice a chov ryb v českém prostředí

Vzhledem k tomu, že produkce ryb byla vždy zcela kontrolována majiteli půdy, byl chov ryb v rybnících, stejně jako lov v lesích, až do 19. století tradicí především panskou. Údržbu rybníků a chov ryb sice uskutečňovali poddaní, ale podle přání majitelů. Také konzumace ryb byla na venkově regulována panstvem. Jarmila Šťastná, odbornice na lidovou stravu, píše, že „v době rozkvětu rybníkářství byly ryby rozšířeny i mezi chudými vrstvami obyvatelstva, ale s jeho úpadkem v 17. století se ryba stala pokrmem zámožnějších rodin“ (Šťastná, 2007: 1034). Patroni rybářů (svatý Petr a svatý Ondřej) jsou v této své roli známí jen tam, kde se rybářství pěstuje. Atraktivita rybářství lokálně kolísá.

Když Antonín Václavík zpracovával téma lidových obyčejů a lidového umění, věnoval rybám v téměř šestisetstránkové práci necelé dvě strany. Potvrzuje na nich ale spojení křesťanských svátků a konzumaci ryb jako „zvyk prastarý“, ale rozšířený jen tam, kde byla možnost rybu ulovit (Václavík, 1959: 415–416). Václavík uvádí, že tam, kde to umožňovaly podmínky, jedla se ryba jako sváteční jídlo nejen na Vánoce, ale i na Velikonoce.

V symbolice venkovského obyvatelstva představuje Antonín Václavík rybu, resp. malou ryбку též jako symbol plodnosti (polknutí rybičky nebo brouka ve spojitosti s otěhotněním). Příklady dává zejména ze Slovenska, ale zároveň říká, že sen o rybě nebo rybě v klíně symbolizoval otěhotnění v celé Evropě (Václavík, 1959: 416).² Václavík dále popisuje: „Usušené rybí kosti ze štedrovečerní večeře hojily v okolí Poličky všechny bolesti. Rybími kůstkami, které se například na Novobydžovsku házely do stropu, zvědala budoucnost, rybí šupiny se vkládaly do peněženky, aby se peníze držely majitele. Rybí obratel, nošený na hlavě nebo na krku, býval amuletem. Krví ryb ulovených na Štědrý den před východem slunce vykropovaly se stáje na ochranu před nemocemi. Kosti štedrovečerních ryb se házely do ohně, do zahrady, pod stromy, do kurníku atd. Na Brušpersku je pokládali na břehy řek. Ryby bývaly pomocníky hrdinů

2 Ověřili jsme, že ryby se ve snářích vyskytují frekventovaně. Výklad je obvykle spojen s tím, co se s rybou nebo ve spojitosti s rybami dělá. Ryby v souvislosti s výkladem snu mohou být spojeny se štěstím i nemocí, podvodem, i, jak zmiňuje Václavík, otěhotněním. Podrobnější rozbor by však přesahoval možnosti tohoto textu a nebyl by v kontextu této studie nutný.

v pohádkách ... Později se stala ryba znakem svobodného stavu, mlčenlivosti a věrnosti“ (Václavík, 1959: 416). Dodejme, že lidé jsou dodnes též fascinováni světem pod vodou. Přitahuje je jeho fyzikální odlišnost od světa, v němž se sami pohybují a současně, že se život pod vodou dá obtížně pozorovat. Logicky to otevírá prostor fantazii.

Přestože rybářství, stejně jako myslivost, se postupně začaly otevírat veřejnosti, od 70. let 19. století existovaly v Čechách a na Moravě rybářské spolky a ve vsích existovaly obecní rybníky, jádro rybí produkce zůstávalo až do období po druhé světové válce v soukromých rukou menšího počtu osob. Konzumace ryb se pak zejména v 19. století komercializovala a ryba se stává předmětem konzumu, a tudíž součástí tradic, kde hraje roli jako pokrm (Šťastná, 2007).

Koncept tradic jako určité kontinuity a starobylosti je ovšem sám o sobě problematický. Členění společností na tradiční a moderní je dílem industriální epochy a vytváření národních kultur zakotvených v prostoru a čase 19.–20. století. Eric Hobsbawm a Terence Ranger i jejich pozvaní spoluautoři přesvědčivě ukazují, že celá řada tradic působících velmi starobyle má relativně nedávný původ (Hobsbawm, Ranger, 1992). Modernost národních kultur, jež vyžadovaly legitimizaci dlouhodobou kontinuitou je zajímavým paradoxem, který provází myšlení o společnostech 19. a 20. století. Hobsbawmovský pojem „inventing of traditions“ shrnuje poznávání procesu vytváření národních kultur jako přirozených, kontinuálních završení sociabilit obyvatel určitých území, jak se pokoušeli ve svých teoriích nacionalismů zachytit již od 60. let 20. století Ernest Gellner, Benedict Anderson a řada dalších.

Metodologie

Gellner, Anderson, Hobsbawm, či Anthony Smith ve svých teoriích nacionalismů ukazovali, že smyslem konstruování kontinuity národa do předindustriální epochy bylo vytváření sociální koheze, ustavování „imagined communities“, velkých skupin lidí, které se budou vnímat jako jedno společenství, přestože se navzájem neznají (Anderson, 2006).

Současná postmoderní společnost je již schopna vysvětlit, proč k tomu národní společenství potřebovala pojmy „tradiční“ a „moderní“ a proč k legitimizaci národního společenství potřebovali tehdejší architekti moderních politických národů kontinuitu a historii. Člověk potřebuje nejen důkaz o funkčnosti a o racionalitě svého jednání. Potřebuje k odůvodnění svého jednání příběh. Uvažuje v příbězích. Samotné členění času, společností, úkonů nebo chování na tradiční a moderní má řadu úskalí. Je ale narativní figurou, která pomáhá dát toku událostí smysl, pomáhá recipientovi určitého příběhu zorientovat se v čase. Nalezení, či vytvoření kontinuity je součástí identifikace se světem, který jedince nebo dané společenství obklopuje.

V nejobecnějším smyslu slova lze vyjít z jednoduchého konstatování Bergera a Luckmana, že realita každodenního života je organizovaná kolem našeho těla a toho, co ho obklopuje, co je „zde“ v probíhajícím čase – „nyní“ (Berger, Luckman, 1991: 36).

K podchycení probíhajících procesů habitualizace a institucionalizace, které s touto realitou v bergerovském a luckmanovském světě souvisí, se jako standardním výchozím bodem jeví vzájemná rozprava a v jejím rámci spoluvytváření a následné analyzování příběhu o minulosti, současnosti a budoucnosti, jako časových dimenzí procesu konstituování lidské identifikace se světem. Máme za to, že tato identifikace se prostřednictvím vyprávěného příběhu nejen sděluje, ale též utváří. Narace identitu konstituují (Olson, Witt, 2019).

Důrazem na rozpravu, příběh a jeho porozumění dochází k metodologickému sblížování sociálního konstruktivismu s hermeneutickou metodou, která je daném případě aplikovatelná pouze za předpokladu, že výzkumníka budeme uvažovat jako aktivního spolutvůrce událostí. V gadamerovském pojetí výzkumného procesu by bylo možné říci, že „veškeré porozumění je interpretací“ (Gadamer, 1976: 350) a zároveň „porozumění je ... neoddělitelné od aplikování“ (Gadamer, 1976: 264, 275). To znamená, že porozumění s interpretací je transformativní proces vytvářející nový význam. V tomto smyslu vyprávění vnímal již v 70. letech Fritz Schütze (Schütze, 1983). Další aplikace v sociálních vědách mohou být metodologicky podloženy například textem Sarah Earthy a Ann Cronin *Narrative Analysis* (Earthy, Cronin, 2008).

Studium narací při prosazování změn, a jako součásti dosahování těchto změn, dotváření identit a fixování znalostí bylo již realizováno z mnoha úhlů pohledu (Swap, 2001; Geiger, Schreyögg, 2012). Pozornost byla věnována zejména studiu legitimizace organizačních změn nebo nastolování organizační identity (Landau, Dorori, Terjesen, 2014). Narativy v této souvislosti byly chápány především jako sociální konstrukty sestávající z významů reprezentujících obsah určité události nebo série událostí a pravidel, které s událostí souvisely (Rudrum, 2008).

Z antropologické perspektivy přístupy soustředěné na legitimizaci sociální změny doplňují inspirace sociálního interakcionismu soustředěné na téma sociálních reprezentací spojované s Evingem Goffmanem (Goffman, 1959) a hermeneutiky rozvíjené ve specifické podobě Paulem Ricœurem (Ricœur, 1984–1988). Tyto přístupy lze účelově kombinovat (Ezzy, 1998).

Je mnoho příkladů kombinování uvedených metodologických přístupů. Názorný je příklad Pertti Anttonena z University of Eastern Finland, který pracuje s finskou folklórní tradicí (Anttonen, 2005). Právě téma tradice a produkce lokálních identit zpracované v jeho publikaci je z našeho úhlu pohledu významným diskusním příspěvkem.

Tento text se soustřeďuje na dvě zcela materiální oblasti. Jedna se týká konzumu ryb. Tato oblast má dosah při nejmenším na celou Českou republiku a možná i do zahraničí. Druhá oblast se týká produkce ryb. Zde je rozprava smysluplná jen s omezeným počtem osob v některých regionech České republiky. Nechceme tím říci, že by produkce nemohla být rozšířena i do oblastí, kde se v současné době ryby nechovalí, na druhé straně předporozumění pro vedení smysluplného dialogu zde vidíme malé. Pro naše šetření jsme proto zvolili jeden region s rybářskou tradicí, kde je produkce ryb stále předmětem diskuse a kde jsme očekávali zájem o dialog na toto téma. Rozpravu jsme vedli se stakeholdery, kteří mohou velikost produkce ryb ovliv-

nit a propojování tématu ve třech časových dimenzích má pro ně smysl. Vytvářejí příběh produkčního rybářství, neboť je součástí jejich osobního příběhu. Vybrali jsme současně region, který není zcela závislý na produkci ryb a lze v jeho rozvoji hledat i jiné alternativy. Je zde kontrast života rybářů a ne-rybářů. Základní otázky jsme stanovili a rozpravu vedli v roce 2018, tedy před výrazným útlumem pohybu obyvatelstva.

Blatná

Město je správním, společenským, kulturním a sportovním centrem blatenského regionu. Jedná se o správní obvod obce s rozšířenou působností. Rozkládá se v Jihočeském kraji na hranici s krajem Plzeňským a Středočeským s okresním městem Strakonice. Do roku 1960 byla Blatná okresním městem. Samotné město Blatná mělo k 1. 1. 2022 celkem 5861 obyvatel a s osadami 6304.³ Vedle toho je Blatná jako obec s rozšířenou působností správním centrem pro dalších 26 obcí. Celkově se jedná o 55 katastrálních území s úhrnnou rozlohou 278,56 km.² Celý správní obvod i s městem Blatná měl k 1. 1. 2021 13604 obyvatel.⁴ Více než šest procent rozlohy mikroregionu zabírají vodní plochy.

První písemná zmínka o Blatné je z roku 1235. Ve 14. století vlastnili osadu Bavorové ze Strakonice. V 15. století a na počátku 16. století je blatenský zámek centrem dominia Pánů z Rožmitálu. Roku 1601 byla Blatná císařem Rudolfem II. povýšena na město. Rybníční soustava zde začíná vznikat v polovině 14. století, kdy část Blatenska vlastnilo pražské arcibiskupství. Většina rybníků pak vznikla v časovém rozmezí od druhé poloviny 15. století do poloviny 16. století. V té době byl také založen největší zdejší rybník Labuť u Myštic. Jeho rozloha je 101 hektarů a dlouhý je 2600 metrů. V současné době je v Blatenské rybníční soustavě (někdy se též označuje jako blatensko-lnářská), do níž se započítávají též Nalžovské Hory, Žinkovy, Strakonice a Čimelice, celkem 375 rybníků větších než 1 ha (Heřmanová, 2012). V souladu s tímto členěním by se jednalo po třeboňské a jindřichohradecké o třetí největší rybníční soustavu v České republice.

Na Blatensku se chovu ryb věnuje několik podnikatelských subjektů, největší firmou je Blatenská ryba, spol. s r. o., která se svými podnikatelskými aktivitami přesahuje blatenský region. Vedle podniků vázaných k rybníkářství a zemědělství jsou zde též další podniky vyrábějící díly do automobilů (americká Dura a francouzská Vishay) a domácí potřeby (německá firma Leifheit). Významnou turistickou atrakcí je blatenský zámek a lihovar, kde se stejně jako na zámku provádějí turistické exkurze. V celokrajské soutěži Město pro byznys se Blatná v roce 2021 dostala na první místo (Bartoš, 2021).

3 Oficiální stránky města Blatná, <https://www.mesto-blatna.cz/urad-blatna/zakladni-informace/pocet-osob-blatna-a-osady/> (navštíveno 6. 3. 2022).

4 Zdroj dat: Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2021> (navštíveno 6. 3. 2022).

Rozhovory a tazatelská situace

Rozhovory se konaly v působišti aktérů, zpravidla v místě jejich zaměstnání. Uskutečněno bylo 16 rozhovorů s 18 aktéry. Jednalo se o stakeholdery, kteří měli ve svých úřadech vyšší postavení, a tudíž měli vlastní úřadovny, či kanceláře, kde mohli přijímat návštěvy. Byly to osoby v produktivním věku, 11 mužů a 7 žen. Rozhovory byly očíslovány a při naší analýze budeme jako identifikátor používat čísla rozhovorů. Tazatelé při rozhovorech dali k dispozici 15 konverzačních okruhů. Aktéři se k nim vyjadřovali selektivně, na některé nereagovali, případně otevírali vlastní témata. Je-likož nás zajímalo téma akvakultury, nárátoři vystupovali v roli odborníků na tuto oblast ze svého úhlu pohledu. Vedle podnikatelů v oblasti rybářství byli osloveni další aktéři jako pracovníci komunitního centra, městského úřadu, muzea, kronikářka, kulturní aktéři a další. Všichni projevovali o téma zájem a přijali roli odborníků, průvodců v dané oblasti. Posluchači byli v roli laiků, ale odborníků na společensko-vědní problematiku, tudíž expertů, kteří jsou z uvedených dat schopni vyvodit určité závěry.

Tato tazatelská situace již předem vyřadila některé typy narací. Například naraci o nezájmu o danou problematiku – pokud by měl aktér potřebu demonstrovat nezájem, rozhovor by předem odmítl.

Jednotlivé narace byly zaznamenány do formulářů a vyprávění následně kódována. Z okódovaných vyprávění jsme sestavili na základě porozumění jednotlivým odpovědím a dialogům několik metanarací, resp. jedno mnohovariantní vyprávění blatenských stakeholderů. Tato mnohovariantní metanarace do určité míry kopíruje příběh, tak jak probíhal při rozhovorech. Je zde určitý abstrakt, který naznačuje, jak aktér rozumí tématu, jak k němu přistupuje, orientace ukazující vztah vyprávějího k tématu, zápletky (komplikace), naznačující problémy, které je třeba řešit a určitá evaluace, zhodnocení situace (Labov, Waletzky, 1966). Vyřešení, či určitou kódu, jsme do narací možná posledním tématem zařadili, možná, že nikoli. V praxi našeho výzkumu se tyto segmenty projeví následovně: nejprve naši aktéři vypráví, co si představují pod rybářskou kulturou, dále co je na ní specifického v Blatné a následně, jak vypadá současný stav. Současný stav již navozuje prostor k přechodu k zápletce (komplikaci), která vrcholí při vyprávění o problémech, s nimiž se místní rybářství setkává. Následuje téma zlepšení situace, aktivních a pasivních aktérů a role tradice a jejich uchovatelů (evaluace). Poslední otázka pak řeší návody na zvýšení zájmu o konzumaci ryb mezi širokými vrstvami obyvatelstva (poučení). Je samozřejmé, že tato metanarace, je narací částečně aktérů a částečně akademickou rekapitulací. Přestože již se nejedná o samostatné vyprávění aktérů z Blatné, snažíme se zachovat co nejvíce autenticity a interpretaci předkládáme v samostatné kapitole.

Narace o rybářství v Blatné

Kultura spojená s rybářstvím

První narační okruh reagoval na otázku, co si aktéři představují pod slovním spojením kultura spojená s rybářstvím. Odpovědi se vázaly ke třem nezávislým oblastem, které v některých případech aktéři propojovali, někdy se soustředili pouze na jednu oblast.

Nejfrekventovaněji jim kultura spojená s rybářstvím evokovala *blatenské nebo rybářské slavnosti* (01, 03, 07, 10, 11, 12, 13, 15), tedy festivitů, která se koná jednou do roka a je spojena s hudbou, konzumací potravin a oslavami. Festivitu pořádá podnik Blatenská ryba, největší aktér a reprezentant Blatné v oblasti rybí produkce. Akce se uskutečňuje na zámku a v místních sádkách. Majitelka zámku je největší akcionářkou Blatenské ryby. Podle stakeholderů je to spíše prodělečná akce, ale je koncipovaná tak, aby byla dostupná všem obyvatelům Blatné a aby se zde daly konzumovat místní výrobky za minimální ceny. Slavnosti byly v nějaké podobě zmíněny ve všech vyprávěních. Klíčovým slovem při této naráci je možnost *prezentace* místních ekonomických aktérů.

Přibližně stejně často jako rybářské slavnosti byly zmiňovány *výlovy*, a *doprovodné akce*, které s nimi souvisejí (03, 05, 06, 09, 11, 13, 15), sbírání ryb, příprava pokrmů a jejich konzumace. Výlovy nejsou v Blatné záležitostí pouze rybářů, obchodníků a veřejnosti, ale též místních spolků, které se zde *prezentují*. Na výlovy se chodí dívat školy, *prezentuje* se zde komunitní centrum, chodí sem personál zámku a další lidé, kteří *reprezentují* život ve městě.

Další evokací byly volnočasové aktivity, *závody*, které pořádají místní spolky (01), *koupání* (15). Ve vyprávěních též zaznělo, že místní rybářství je *kulturní dědictví*, *historie* (02, 04, 05, 06), *tradice* (04, 05), *propojení člověka a krajiny* (05, 15).

Mnohem méně v počáteční evokaci bylo artikulováno téma práce, námahy, starostí, které s chovem ryb jsou. Pojmy jako *Blatenská ryba* (10), *obživa* (5), *sádky*, *rybáři* (07), *těžká práce* (09), *šlechtění kaprů*, *udržování rybníků* (09), *velká mechanizace* (14), *práce okolo výlovu v bahně* (14) byly méně časté, což samozřejmě neznamená, že by si jich stakeholderi nebyli vědomi, ale v dané souvislosti je do naráce nezahrnovali.

Představy a jejich reprezentace mimo jiné ukazují, že se kolem rybářství pohybuje mnohem více lidí, než je těch, kteří ho mohou spojit s každodenní prací, a i ti samozřejmě raději myslí na festivity a sebereprezentaci než na denní rutinu.

Odpovědi samozřejmě ovlivnila dikce otázky, v níž bylo zmíněno slovo *kultura*, která v mnohých vyprávěcích mohla evokovat odkaz na umění, něco, co zviditelňuje a korunuje každodenní práci. Jinak formulovaná otázka by samozřejmě přinesla jinak formulovanou odpověď. Vzhledem k barvitosti odpovědí však předpokládáme, že tento začátek příběhu vyprávěcím vyhovoval a měli zájem na jeho spoluutváření.

Specifičnost blatenského chovu ryb

Zvláště pokud hovoříme o tradici a lokální historii, zpravidla tyto jevy spojujeme s místními specifiky. Tazatelé si přitom nechtěli s místními aktéry vyprávět jen o svátcích a slavnostech, ale o specifikách při chovu, či konzumaci ryb, o místních zájemcích o ryby a jejich charakteristických rysech.

Z kontextu rozhovorů bylo patrné, že konverzace tohoto typu není pro naše vyprávějící běžná a řada z nich při konverzaci vypadla z role expertů. Přibližně čtvrtina (01, 02, 07, 11) řekla, že neví, nebo se odpovědi vyhnula, ostatní měli ve svých odpovědích relativně velký rozptyl. Dostali jsme též přímou odpověď, že žádná specifika zde nejsou (16), že samotný rybolov a rybí produkce jsou především komerční záležitostí (05), nebo že místními atraktory jsou spíše zámek a lihovar (01). U řady aktérů bylo patrné, že podobně o tématu nejsou zvyklí uvažovat. Přitom otázku lze v podstatě zodpovědět zopakováním odpovědi na předchozí otázku, neboť rybářské slavnosti, výlovy s hudbou, stánky a spolky a další spektakulární činnosti kolem chovu ryb se všude nedělají, nebo ne stejně.

Aktéři, kteří se do konverzace nakonec pustili, uváděli zdejší marketingový slogan *kapr bez kostí* (03, 05, 07), resp. hladký filetovaný kapr bez kostí (15), *možnost zakoupení jednorázového rybářského lístku* (03, 06, 13, 15), *naučné stezky s výkladem* (03), *rybářské slavnosti* (03), *lnářský modrák* s vyšším výskytem omega3 mastných kyselin (*který se však už nechová*) (04, 06, 12, 13), rybářská výstava pro turisty (06), *výlov Labuře a Buzického rybníka*, kam se zvou děti ze ZŠ (08, 15), výlovy se dělají tradičním způsobem – *vše probíhá manuálně* (10).

Někteří vyprávějící si vzpomněli na různé *pokrmy*: kapří hranolky (07) a na kapra po mlynářsku (09), saláty, pomazánky z uzených ryb, kapří tatarák, léčení lidí skrze ryby krmené speciální stravou (lněné semínko), grilovaný kapr ve vinné marinádě (13).

Dva vyprávějící připomněli pasování – *přijímání do rybářského cechu*, zvyk starý 200–300 let (13, 14), na svatého Petra, patrona rybářů (13), symboliku města, kde by měly být klíč, ryba a modrý podklad na vlajce města (09) (tato symbolika na vlajce města není).

Vyprávějící upozornili i na další specifika, jako jsou kormoráni a volavky, co zabíjejí ryby (08), jedna vyprávějící uvedla, že kombinace rybníků a lesů vytváří *ladovskou krajinu* (12).

Vyprávění o současné situaci

Ve vyprávěních obecně je současná situace často pojímána kriticky. Na rozdíl od předchozí sekce je zde patrné, že aktéři o současnosti hovoří mezi sebou. Slovní obraty a témata u jednotlivých aktérů více korespondovala. Z narácí bylo patrné, že se aktéři shodnou na tom, že produkční rybářství je podkomunikováno a podreprezentováno. Téměř všichni uváděli, že by místní rybářství mělo být reprezentováno rybí restaurací a možností koupit čerstvou blatenskou rybu v obchodě:

Nemáme tu žádnou restauraci, která by se specializovala vyloženě na ryby. *Nenašel se žádný nadšenec*, který by se toho zhostil (02, 03, 15, 16), v restauracích *chybí nabídka lokálních ryb*, jsou pouze sezónně (12, 16), je škoda, že si tady *není možné koupit čerstvou rybu* (02, 03, 16). Téma rybí restaurace a prodeje čerstvých ryb zde rezonuje již dlouho: podnik Blatenská ryba se snažil zřídit restauraci zaměřenou na ryby, ale *neujalo se to*. Duo MaMi – dvojice párů, kteří vaří z ryb – dělají různé předváděčky, aby *nalákali odběratele na ryby* (10). V Buzicích jsou *jednou za čas rybí hoddy, kde se prodá množství ryb* (10). Býval *rybářský ples*, teď už pouze výlovy. Ani ty už ale nejsou, co dřív (jezdily zájezdy školních dětí, výlov + zámek) (09).

Vedle tématu reprezentace rybářství je dalším tématem při charakterizování současnosti *komercializace*. Z chovu ryb se stává *výrobná*. Nelze však říci, že by tuto tematiku chtěli stakeholderi nějak řešit. Snad je v tom kus nostalgie. Celá produkce je *odlišťena*. Většina ryb jde na *vývoz* (02), dříve se v rybářství Blatná *šlechtily* ryby, dnes je to jenom *zpracovna* (08), sádky jsou v dnešní době spíše *průmyslovou oblastí* (11), v rybářství je *silná mechanizace*, jde vše rychleji při méně lidech (14) a opět se ve vyprávění vrací modrák, světlý kapr, bez šupin, tentokrát spojen s narací o moderní době: *jenže v té době* (kdy se choval modrák) *se z rybníků získávalo 70–100 kg/ha a nasazovalo se na 5–6 let, dnes získáváme 550 kg/ha* (09). Narace se doplňuje vyprávěním o maďarských kaprech, kteří *vydrží všechno* (09).

Ne všechna vyprávění o současnosti končí v nostalgii. Reflektují se i technické problémy: spousta výpustí je v *havarijním stavu* (04, 05). K současnosti patří i příběh o tom, že jsou *lidé pohodlnější*: dneska lidi rádi *chodí na ryby, ale do práce už ne* (08).

Čtenář jistě reflektuje, že současný stav je sice pojmán kriticky, ale nikoli bezvýhodně a že okruhy problémů nejsou nijak rozsáhlé, palčivé a mohly by být řešitelné. Přejít k problémům, které místní obyvatelé sužují, prostě k současnosti patří. U některých je negativní konotace sporná. Týká se to například exportu, který může být nakonec chápán i jako tradice. Spojení Blatné s Bavorskem je staleté a ryby se tam z Blatné exportovaly i za socialismu.

Problémy

V zápletce čili v problémech místní narace vždy negradují. Některé zmiňované problémy jsou spíše mrzutou lapálií, se kterou se nedá nic dělat, jako naplánování slavnostního lovení, posláním pozvánek „a pak začne pršet a vše se musí *zrušit*“ (09).

Jsou však i vážnější věci. Jednou z nich je stav rybníků. Zde se potýkají chovatelé se znečišťováním: do vody se dostávají hnojiva z polí. Intenzivní rybníkářství a zemědělství jsou permanentně v rozporu již od 70. let 20. století. *Kapr je „vodní prase“, ale nesnese úplně vše* (09). Proto se zde zkoušelo i chování tolstolobika (09). Rybáři dostávají *dotace* sloužící k ochraně životního prostředí, ale ne vždy se jim je podaří získat (09).

Dalším významným tématem je *bahno* (09, 12, 15). Jednak se jedná o bahno v rybnících, které tak pojmu méně vody, jednak ve vodních tocích, za které je zodpovědné Povodí Vltavy. Bahno ale neškodí jenom chovu ryb. Ohrožuje při povodních

a současně znekalitňuje možnosti rekreace u rybníků. Jádrem problému je to, že bahno už nejde vyvážet na pole, jako po staletí. Je sice úživné, ale protože v něm jsou nebo mohou být těžké kovy, je vnímané jako odpad a musí se dost složitě likvidovat. Odbahnění je tím pádem drahou záležitostí.

V místních rybnících se *nedá koupat*. Všechny jsou plné kaprů. *Kapr je rybí prase a rybník je prostě prasečák; nejsou samočistící. Chybí místní přírodní koupaliště*, i když jsou pro něj zřejmé *předpoklady*, při vynaložení určitého množství práce (12).

Do oblasti lidského faktoru míří i další narace: lidé nejsou schopni se *spolu domluvit* a chybí jim *motivace* (11).

Lidský faktor zdůrazňuje i další narativ: Největší problém je v *neangažovanosti místních lidí*. Je tu *nedostatek kvalifikovaných pracovníků*, kteří by v téhle oblasti byli *ochotni pracovat* (16). Narativ zdůrazňující málo lidí, málo škol, nízkou odbornost je vyvažován opačným narativem: *lidé jsou dobří, rozumějí své práci* (15).

Další oblast, která je zdůrazňována, je střet ochrany přírody a chovu ryb: chovatelé si ztěžovali na *přemnožení kormoránů, volavek, vyder a dalších predátorů*, jež zabíjejí ryby a nemohou proti nim účinně zasáhnout. Těž činnost bobrů vnímají jako problém (12, 13).

Vlivy ze zahraničí

Jako zajímavou oblast pro sběr narativů jsme vytipovali též zahraniční zkušenost. Předpokládali jsme, že zde bude narace o zahraničních zkušenostech, intervencích, působení regulativů z EU, zahraničního turismu. Vyprávění v této oblasti byla však chudá. Výjimkou je narace o maďarském kaprovi (maďarský lysec), který je považován za vynikající druh na šlechtění i na chov (09) a experimenty s pangasiem (12).

Jinak je zahraniční vliv vnímán pozitivně v tom smyslu, že se ryby do zahraničí dobře prodávají: *Němci a Rakušané kupují ryby, také Poláci. 80–90 % ryb jde na export. Kdyby Němci a Poláci přestali jíst ryby, bylo by po rybařině* (09).

Z množství narátorů je vidět, že většina z nich o zahraničních vlivech nic neví a nevyjadřovala se k nim.

Jak zlepšit stávající situaci

Vyústění zápletky je další klíčovou oblastí vyprávění. Narace jsou v této oblasti bohatší, než narace směřující k identifikaci problémů. Je to pochopitelné, neboť problémů je určité limitované množství a návrhů na řešení může být více. Větší variabilita řešení přitom nemusí znamenat neznalost nebo tápání. Spíše zaznamenáváme variabilitu strategií daných různorodostí zájmů, které měli jednotliví aktéři. Jak by se dalo očekávat, významnou roli zde hrají peníze, a pokud se začne hovořit o penězích, objevuje se jako klíčové slovo *dotace*.

Dotace jsou vnímány jako řešení pro *zvýšení produkce* (03). Je zde ale otázka, zda je zvýšení produkce smysluplné z hlediska poptávky. Podle stakeholderů se lze ucházet o dotace především na zlepšení stavu rybníků. V rozhovorech se často v této sou-

vislosti na prvním místě hovořilo o *odbahňování* (03, 14) a technickém vybavení rybníků.

Získat dotaci není jednoduché: *Tři roky za sebou nám to nevyšlo (získat dotaci na odbahnění rybníka). Až potom se to povedlo, ale museli jsme doplatit dva miliony. Celkově to byla osmimilionová dotace* (08). *Dále jsme měli krajskou dotaci na novou boudu. Jednalo se o 300 000 Kč, ale část jsme zase museli doplatit. Stejně tak u dotace na nový agregát (40 000 Kč). Z toho jsme museli doplatit 10 000 Kč* (08).

Dotace by byly třeba též na: stavění hrází (10, 13), na ryby, benefity za tvorbu krajiny, kumulaci vody, chov kachen, nákladní auta, recirkulaci (13) a na zakládání rybníků též jako ochranu před suchem (15) a na koupání – k tomu není žádný místní vhodný (16).

Ne všichni stakeholderi ale vnímali téma dotací stejně. Někteří upozorňovali na jejich účelovost: *Zajímavé je, že se vždy řeší aktuální téma – byly dotace na přelivy, kvůli povodním, teď je velkým tématem sucho. Rybníky slouží jako ochrana před obojím, když jsou ovšem v pořádku* (09). Tento vyprávějící byl pro zrušení dotací, resp. jejich narovnání – *existuje velký rozdíl mezi dotacemi na pole a na rybníky. Je to nerovná soutěž* (09). *Já od nikoho nic nečekám* (09).

Je třeba též *zkvalitňovat chov ryb*. Blatenská ryba spolupracuje s univerzitami. Mají na to *projekty, které se zabývají chovem* (07).

Dalším významným tématem je legislativa vážící se k ochraně kulturního dědictví – památek a přírody: *není možno zrušit soukromý rybník bez archeologického průzkumu. Každý je povinen jako stavebník při každém zásahu do země (0,5m a hlouběji), ... požádat o stanovisko z hlediska archeologie. Případně je archeologický dozor. Způsobuje to problémy při nynějších úpravách krajiny* (05). *Zákony k ochraně krajiny by měly být koncipovány jinak* (05).

Jinak by též měly být koncipovány zákony o ochraně některých živočichů: vítáno by bylo zejména *zrušení zákazu lovu predátorů*. Zejména by se měli *regulovat* kormoráni, vydry, volavky (10, 13).

Témata ke zkvalitňování a změnám se též objevily v oblasti turismu. Nezazněla zde však potřeba výrazného zvýšení. Narátoři spíše uvažovali o udržitelnosti o rozptýlení na celý region. *Letos si podniky stěžovaly, že v hlavní turistické sezóně, co se týče služeb a ubytování, bylo turistů až moc* (11). *Zaměřili jsme se hodně na cykloturismus* (11).

Aktivity jednotlivých aktérů

V naraci se nyní přesouváme k evaluaci. V daném případě k hodnocení, kdo co udělal a jak je ve své oblasti aktivní. Je nutné říci, že ve vyprávění nefigurovali jednoznační vítězové ani poražení. Ti, co byli jedněmi aktéry vnímáni jako vysoce aktivní, byli jinými vnímáni jako protagonisté s rezervami. Původně jsme oddělili podporovatele tradic a podporovatele aktivit v oblasti rybářství. Při vyhodnocování se to ale ukázalo jako neproduktivní. V obou případech bylo možné zaznamenat stejné položky a stejné aktéry.

Největší pozornost je logicky upřena na největší zdejší podnik, který chová i zpracovává ryby – na Blatenskou rybu. Její aktivity byly hodnoceny z větší části pozitivně:

v několika minulých letech si vytvořila dobré jméno mimo jiné i tím, že je hlavním *pořadatelem rybářských slavností* (07, 12, 13, 15), které se nyní odehrávají u sádek a na zámku. Organizaci převzala Blatenská ryba od města a město pouze přispívá finančně. *Je to nyní mnohem lepší* (12). Město Blatná však v žádném případě nebylo chápáno jako neúspěšný pořadatel, pouze pořádání slavností předalo tam, kam opravdu patří. Město Blatná bylo naopak vnímáno pozitivně: *za čtyři roky stihli udělat marketing a změnit turismus* (11).

Velmi oblíbená akce, kterou pořádá Blatenská ryba, též je, že pronajímá v sobotu dopoledne rybník pro *zájemce, kteří třeba ani nemají rybářský lístek* (12).

Za velmi aktivní je dále považován Český rybářský svaz, zejména při výloveh (07), město, které na aktivity rybářů přispívá (07), pan Sekera (07, 14), který o rybnících píše, vlastníci rybníků (07), komunitní centrum (12), baronka Hildprandtová (15), rybáři obecně (08, 09).

Zajímavé místo ve vyprávění místních stakeholderů měla dvojice *Duo MaMi*. Byli vnímáni jako nadšenci, kteří se pokoušejí v rámci rybářských slavností o propagaci ryb z Blatné. *Jsou to dva pánové (duo MaMi), pan Milota a pan Mašek. Předvádějí asi dvakrát do roka – pánové vaří dobře a dokáží udělat dobrou show. Dělají to jen ve svém volném čase* (11).

U týchž některých subjektů, zejména těch největších aktérů, jsme zaznamenali chválu, ale současně i kritiku. Z promluv je však zřejmé, že někteří aktéři současně oceňovali i kritizovali.

Blatenská ryba (07, 11) nemá *potřebu se prezentovat*, to je jejich hlavním problémem. Jediné, co by jim pomohlo, by byla *konkurence*, aby se museli začít snažit (11).

Můj osobní názor je, že zámek se k rybářství vůbec nehlásí, i přesto, že majitelka je současně majitelkou největší místní rybářské firmy (16). *Muzeum (i zámek) se zúčastňuje jako partner a sponzor místních rybářských slavností. Zaměstnanci zámku každoročně navštěvují výlov* (16).

Vztahy by bylo třeba *zkvalitnit* též s Povodím Vltavy (15).

Zajímavý byl názor na podniky, které se v rybářství přímo neangažují a soustřeďují se na jiná odvětví: *Většina firem je zde se zahraniční účastí. Podle mého názoru se o tradice nezajímají, protože k tomu nemají důvod. Neprojevují zájem ani o lidi (zaměstnance). Už vůbec o kulturu obecně, potažmo kulturu rybářskou. Jedná se spíše o vykořenění kultury jako celku. Každý se stará o svoje podnikání. Žádné komunity, žádné tradice* (16).

Jak propagovat místní rybářství a jejich tradice?

Z dosavadních rozhovorů je patrné, že celá řada aktérů se ve svých naracích soustředila více na společenskou část činností kolem produkčního rybářství, než na produkci ryb samotnou. Má to svoji logiku. Ryby nemá cenu produkovat, pokud o ně

nebude zájem. Téma tradice a činnost kolem ryb přitom aktérům splývají. Podporovat aktivity spojené s rybami do značné míry znamená podporovat tradice. Odpovědi na otázku podpory místního rybářství a podpory tradic proto bylo možné sloučit.

Podpora by mohla být v rámci akcí, jako jsou *slavnosti, hody a trhy*, kde bývají připravená hotová jídla – třeba různé druhy ryb (01, 12).

V *restauracích se tady ryby nedostanou*, není o takový typ pohoštění zájem (02, 03) mělo by se to změnit.

Ve městě je více atraktivních oblastí. Lidé jezdí především na zámek. Proto by bylo ideální *propojení* aktivit soustředěných na rybářství se zámek a s pivovarem, *spojení více věcí za účelem většího uspokojení turistů* (03).

Více by se mělo angažovat město (05).

Spolek by mohl *udělat výstavy, seznamovat děti s rybami a podpořit osvětu* (07). Spíš by se aktivity měly *dát do rukou města*. Muzeum *dělá edukační programy*, takže město by to mělo mít na starost (07).

Majitelé by měli *výnosy do rybníků investovat*, jsou ze 70 % zabahněné (08).

Bylo by třeba se *zaměřit na výchovu dětí* (rybářské kroužky), exkurze, závody, praktická činnost, hlavně v dětech se musí zakořenit láska k přírodě (10).

Bylo by třeba *s propagací expandovat za hranice regionu*. Dříve měli rybáři účast na Zemi živitelce (rybí sekaná a klobásy) (15).

Rybářské slavnosti jsou dobrou propagací (14).

Máme tradice, zasvěcení do rybářského cechu, sbírání ryb při výlovu, pro děti – DDM – paní Šebková, závody, proutkaření (15), *je třeba děti učit tradicím*.

Vedle soustředění se na zájemce v Blatné a okolí jsme zaznamenali i názor o udržitelnosti: původně tu mělo být 365 rybníků (jako je dní v roce). *Nemá význam je znovu zakládat kvůli vodohospodářství*. Výnosnost rybníků je malá. *Navracení se k minulosti nemá smysl* (11).

Jak zvyšovat poptávku, konzumaci ryb

Produkce ryb sice může být tradice, ale beze sporu je závislá především na prodeji ryb. Tradice se může v daném případě udržet jen za předpokladu, že ryby budou lidé kupovat a kupovat je budou, jen pokud je budou jíst. Jak tedy stimulovat spotřebitele, aby ryby jedli? Z narací bylo zřejmé, že stakeholderi o této otázce přemýšlejí.

Mnoho lidí má *postoj k rybám negativní*. *Někdo ani neví, že rybu sní a pak se tomu diví. Je to věcí výchovy* (01, 05).

Obeznamit lidi s *kvalitou potravin* (06, 15), omezit dovážení nekvalitních ryb typu pangasius (06).

Vyzvednout víc kvality ryb: zdravot, lokálnost, čerstvost (15) a *vytvořit cenovou konkurenceschopnost* (06, 15) – zde aktéři narážejí na skutečnost, že dovážené mořské ryby jsou nejen dostupnější, ale také levnější.

Dětem ryby nechutnají, je to věcí výchovy (05, 13).

Edukovat jídelny nebo děti, jak se zachází s rybou, jak ji vykostit (13) – nabízet ryby dětem.

Všichni jsou zvyklí, že jsou v okolí rybníky a místní lidé je berou za samozřejmost. Pomalu jim přestává docházet, že je to něčím speciální (03).

Je to zejména otázka ceny (08, 09).

Ryby jsou příliš drahé. Až upadne tradice štedrovečerního kapra, bude hůř (09).

Při rozhovorech se znovu potvrdil význam médií. Na místní lidi působil pan Mi-lota například skrze populární pořad „Kluci v akci“, kde několikrát vařil (12, 13).

Je nutno sladkovodní ryby zatraktivnit pro širší veřejnost. Populární je zde slogan „Kapr bez kostí“. Mnoha lidem vadí kosti, které se v rybách nacházejí i při jejich konzumaci. Postupem času se počet větších kostí v kaprech snižuje. Je to zapříčiněno výživou kaprů (12).

Rybí hranolky, podat rybu ve formě jídla, kterou mají děti / lidé rádi (13).

Myslím, že by se to mělo podporovat asi i ve školách, kde je ryb málo. Ryby jsou zdravé a mělo by se jich jíst víc (16).

Interpretace narací

Narátoři, kteří reprezentují město, obce, rybářské spolky, podniky, jež se zabývají produkcí a zpracováním ryb, vnímají potenciál, který v místním rybníkářství je. Vnímají ho jako kulturní dědictví, kterého se nechtějí zbavovat a chtějí ho rozvíjet. Samotné zvyšování produkce ryb ale vyhodnocují jako prioritní jen někteří. Řadě našich narátorů se spíše ve spojení s rybářstvím vybavily festivity, slavnosti, výlovy spojující práci a její úspěšné završení s oslavou. Produkce, zábava, konzum k sobě patří. Zvyšování kvantity vyprodukovaných ryb je cílem jen některých aktérů. Rybaření je práce jen pro část populace Blatné. Pro větší část se ale jedná o součást společenského života. Možná, že naraci v tomto duchu způsobilo slovo kultura, které se mohlo stát v počáteční konverzaci zavádějící, neboť ji spíše směřovalo ke slavnostem, výlovům, trhům, jednorázovým akcím, které reprezentují chov ryb, ale jen jednou nebo několikrát do roka. Z narace ovšem zároveň vyplývá význam ozvláštňení a sociální akce, která se ale u produkčního chovu ryb vyskytuje jen nárazově. S tímto hendikepem oproti zámku nebo lihovaru se musí rybáři z Blatné naučit pracovat.

Je zajímavé, že aktéři vnímali místní chov ryb jako tradici, ale mnozí v něm neviděli nic specifického. Názor, že se jedná o komerční záležitost, a proto na něm není nic zvláštního, upozorňuje na konstruování produkce odděleně od tradice. Je to jistě zaznamenání hodný jev, neboť stejně tak je možné uvažovat produkci jako tradici. Obrovský rozptyl vyjmenovaných specifik ukazuje, že je na co navazovat, ale že se na toto téma ve městě málo komunikuje, že se vyprávění nesjednocuje, že lidé svoji autenticitu vymýšlejí každý sám a chytají se marketingových sloganů, které vznikly kdysi dávno a již se nepoužívají.

Zajímavá je zmínka o symbolice města. Zřejmě došlo k nepochopení. Město odvozuje symboliku od znaku držitelů panství. Je v ní lev a kanec a město se na svých oficiálních stránkách prezentuje jako „město růží a město ševců“.⁵ Je přitom zřejmé,

⁵ <https://www.mesto-blatna.cz/mesto-blatna/historie-a-soucasnost-mesta/> (navštíveno 3. 1. 2021).

že rybáři by rádi měli svou lokální specifiku a rádi by ji nějakou formou kodifikovali. Vyprávění o ztracené autenticitě připomíná několikrát opakovaná narace o lnářském kaprovi modrákovi, kterého po čtrnáctiletém úsilí vyšlechtil Ing. Theodor Mokřý. Píše se o něm, že „měl vynikající užitkové vlastnosti: velmi chutné maso, vysoké tělo pokryté jemnou kůží modré barvy a byl zcela bez šupin. Odborným kruhům byl představen na celostátní hospodářsko-lesnické výstavě v Praze v roce 1921“ (Rybářství Lnáře, 2019). Lnářský modrák získal řadu ocenění, pomalu však rostl, byl citlivý na teplotu a čistotu vody, lovil se jednou za 5 let a byl proto vytlačen jinými plemeny. V současné době se z hektaru získá pětkrát tolik masa než v dobách Ing. Mokřého. Příběh o lnářském modrákovi je někdy podáván též jako příběh upřednostnění honby za množstvím před kvalitou a důkaz komercializace produkčního chovu. Okolnosti, že se k této naraci místní rybáři často vracejí, by se měla věnovat pozornost.

Akteři téměř jednoznačně v okolních rybnících cítí potenciál, ale se stávajícím stavem nejsou spokojeni. Mají pocit, že se produkční rybářství neumí reprezentovat (zviditelnit) ani ve vlastním prostředí. Narace, že v Blatné nelze koupit čerstvou blatenskou rybu a že zde není rybí restaurace, byla velmi výrazně zastoupena. Konzumace ryby v kultivovaném prostředí jako symbolické završení činnosti kolem chovu ryb je pro místní stakeholdery silný obraz. Na druhé straně víme, že pokusy zřídit v Blatné rybí restauraci již byly a selhaly na nízké poptávce. Samotný podnik Blatenská ryba se v této oblasti angažoval a také přímo v podniku je možné koupit i čerstvou rybu. Někteří aktéři si tenzi mezi symbolem a komerčním úspěchem uvědomují:

Myštica jsou vesnička s obrovskou středověkou hospodou. Je to u největšího rybníku, ale co se týče jídla, mají samé hotovky a žádné ryby – dal by se na tom udělat byznys. Přebudovat nějaké místo ve středověkou krčmu je poměrně vysoká investice. U těch majitelů restaurací bych zohledňoval investici, zda takové peníze vůbec mají. Přijde mi, že ryba je mnohými vnímána jako luxus (11).

Z narácí je patrné, že aktéři zjevně ale nejsou mistři v marketingu a sami vnímají, jak je obtížné propojit produkci a spotřebu. Tyto dvě domény si v průběhu roku žijí vlastním životem. Produkce ryb, volnočasové spolky a podnikatelé v oblasti obchodu a restaurací jsou si vzdáleny. Pokud stakeholdeři vyvinou činnost na propagaci, či zviditelnění kulturního dědictví v oblasti rybníkářství, zpravidla je to stojí velkou časovou investici, kterou musí osobně vložit. Naopak nezaznamenají profit z dobrého nápadu tak, jak by si zasloužili. Jejich činnosti jsou zpravidla úzce vymezené a specializované, takže by pravděpodobně překračovali své pravomoci a zasahovali do domény jiného subjektu, pokud by usilovali o výraznou změnu. Výjimkou jsou rybářské slavnosti, kdy se propojí propagace, konzum a produkce:

Rybářské slavnosti byly letos po desáté. Největší slavnost za celý rok v Blatné, odehrávalo se v areálu sádek a na nádvoří zámku. Každý se tam může jít najíst za ro-

zumnou cenu, ryby, umělci z různých koutů ČR. Je to sice prodělečné, dotované, nevydělá se nic. Vstup je volný, ale večerní program je zpoplatněn (14).

Pokud aktéři hovořili o prodeji nebo o možnostech rozšíření dosahu své činnosti, často se vztahovali k zahraničí. Na exportu je také produkce ve značné míře závislá. Na druhé straně při propagaci se silně soustřeďovali na práci s dětmi, na akce, které probíhají face to face – exkurze, přednášky a akce pro místní obyvatele. Například propagace s využitím elektronických médií se při rozhovorech zmiňovala minimálně. Paradoxně se jim ale přímé působení jako efektivní potvrzuje. Jak sami říkají, práce kolem rybníků se generačně dědí. Pokud má dítě příklad v rodině, je vysoká pravděpodobnost, že se v nějaké formě bude rybářstvím zabývat také.

Vedle reprezentace před místními řada aktérů zdůrazňovala jako podstatnou vzpruhu turismus, který může být podnícen naučnými stezkami, jednorázovými rybářskými lístky, festivaly, trhy, slavnostmi. V naracích některých aktérů však též zaznívalo, že takové pobídky asi nebudou stačit. Mělo by dojít k propojení s dalšími místními pozoruhodnostmi města, jako je zámek a lihovar. Možné to je. Osobnost paní hraběnky všechny tyto atraktory propojuje. Při organizaci rybářských slavností se ostatně tato vzájemnost projevuje již nyní.

V rámci zlepšování stávajícího stavu rybníků a příslušenství relativně často zaznívalo klíčové slovo dotace (nikoli investice). Soustředění se na téma dotace (vyžadující administrativní zátěž), ale signalizuje, že stakeholdeři v návratnost vynaložených prostředků příliš nevěří. Úvahy o turismu či zvyšování produkce vyznívají opatrně. Na druhou stranu je chvályhodné, že místní podnikatelé uvažují o udržitelnosti a uvědomují si, že pokud se nezmění trh, není realistické ani měnit produkci. K dotacím se dostanou jen občasné a dotace vyžadují spoluúčast. Navíc ne všichni v místním kulturním dědictví vidí produkci ryb, ale vnímají též krajinu, zajímá je rekreace u vody, koupání a v řadě těchto aktivit se jejich zájmy míjejí. Jedni podporují zákony na ochranu památek a přírody, jiní by je zrušili. Jedni potřebují dotace, druhí na nich nechtějí být závislí.

Ze společenského chování obyvatel města je patrné, že producenti ryb nemohou očekávat výraznou podporu ze strany těch, kteří se produkcí ryb nebo rybníkářstvím nezabývají. Zřetelně žijí stejným způsobem života a mají stejné konzumní zvyklosti jako obyvatelé v jiných oblastech České republiky. Mají svoji krajinu s rybníky rádi, ale ve své každodennosti ji berou jako samozřejmost. Není předmětem jejich každodenní aktivity, ale jen příjemnou kulisou. Mnozí z nich participují na festivalech, které jsou s místními rybníky spojeny, ale takové festivity lze uspořádat několikrát do roka a jejich organizace v poslední instanci nepřináší přímý výdělek, ale vyžaduje dotaci z městského rozpočtu či od organizací zabývajících se rybolovem. Podnikatelé zabývající se ve městě jinou činností rybáře zjevně nepodporují. Samotní rybáři od obyvatel, kteří své zaměstnání nespojují s rybolovem, ani nic neočekávají:

Je naivní si myslet, že se mi někdo bude starat o můj majetek jen kvůli tomu, že je to ve veřejném zájmu (12).

Z vyprávění je patrné, že by místní stakeholderi rádi rybí produkci a spotřebu více zpopularizovali a naučili místní obyvatele, aby si vážili jejich práce alespoň tím, že budou jíst jejich produkty. Zjevně to není jednoduché a z vyprávění je velmi dobře vidět, jak mnoho v této oblasti mohou pomoci sdělovací prostředky, s nimiž by se místní rybáři měli učit pracovat, neboť sdělovací prostředky potřebují události a sami si jich mohou vymyslet jen část.

Následné otázky

Naše analýza se týká pouze stakeholderů, kteří mají o rybníky a rybí produkci zájem. Nejedná se o názory obyvatel Blatné jako celku. Vesměs se též jedná o kvalifikované osoby, organizátory, kteří mohou veřejné mínění i chování obyvatel v Blatné ovlivnit, ale nikoli zastoupit. Řada aktivit a propagovaných názorů může být realistická, ale teprve chování lidí jako celku může verifikovat realističnost narácí i návrhů, které naši vypravěči propagovali. Proto by byl zajímavý pohled z druhé strany – od lidí, kteří se rybářstvím v Blatné nezabývají a nemají postavení stakeholderů.

Závěr

Interpretace předložených narácí o blatenském produkčním rybářství nevyznívá nijak pesimisticky. Není to příběh o neštěstí, ani o zradě, není to kriminální historie, ani příběh o ukradeném dědictví. Též to ale není příběh s jasnou vizí nebo jednoznačně šťastným koncem, ale příběh o kulturním dědictví, potenciálu, o kterém aktéři vědí, chtěli by ho naplňovat, rozvíjet a zkvalitnit, ale zároveň narážejí na nedostatečnou provázanost jednotlivých segmentů, které se tímto kulturním dědictvím zabývají. Nejasným vymezením sfér zájmu je každý krok stakeholderů velmi namáhavý a málo efektivní. Aktéři umí kriticky zhodnotit, které věci je třeba vylepšit, ale již hůře se jim definuje, proč tato zlepšení podnikat a kdo by měl být hybnou silou v jednotlivých krocích. Nevěří tomu, že inovace přinesou profit, a pokud ano, tak že to bude právě jim. Nechce se jim do změn investovat ani ještě více energie (tu již ve velké míře investují), ani vlastní (institucionální) prostředky. To často ani nemohou, protože k tomu nemají pravomoci. To, že o to neusilují, značí určitou nedůvěru ve výsledek. Jsou ale mnozí ochotni pracovat s dotacemi, přestože vědí, že je to bude stát mnoho úsilí a administrativy. Ale i spoluúčast je pro ně často na hraně jejich možností. Pouštějí se do nákladných akcí, aby zabránili havarijnímu stavu. Výsledkem investic přitom nemusí být enormní zisk, ale štěstí, spokojenost, naplnění určitého přání. Ale ani tím si řada aktérů nebyla jista. Nebyli si jisti, zda by založení rybí restaurace nebo prodej čerstvé blatenské ryby v místních supermarketech něco vyřešilo. Neměli jistotu, zda by se změnilo společenské klima v Blatné, kdyby byly rybníky odbahněny, výpustě opraveny a produkce ryb v Blatenské rybě se zvýšila. Produkce ryb je závislá na poptávce a nevynáší tolik, aby dovolovala takové investice do

infrastruktury, jakých by bylo třeba. Zájmy místních stakeholderů navíc nebyly jednotné a měnily se podle jejich vlastních názorů i institucí, které zastupovali.

Vraťme se k příkladu Erika Hobsbawma. Velká narace nacionalismů, že národ v minulosti vždy svorný, slavný, kulturní, ale nyní porobený a dřímající přichází svému naplnění a bude sám sobě vládnout spravedlivě v duchu rovnosti, svornosti a bratrství, která stála u zrodu evropských občanských společností, se nevytvoří sama, ale musí být vymyšlena, stejně jako malé narace o zboží, bez něhož se nikdy neobejdeme, nebo vyprávění o neuvěřitelných jevech, které turisté musí vidět zblízka. Samozřejmě, že formulování jakékoli narace pomáhají vnější podmínky: klimatické změny, sucho, povodně, ekonomické ukazatele, mezinárodní napětí, ale vytvořit z těchto indicií příběh a shodnout se na něm mohou jen lidé. Ti také musí najít způsob, jak si ho vyprávět a zaujmout posluchače. Ne vždy ale musí být ku prospěchu, když se všichni na vyústění příběhu shodnou.

Poděkování:

Studie vnikla na základě projektu NAKI II „Kulturní tradice českého rybářství ve světle jejího využití v cestovním ruchu a krajinotvorbě“ (DG18Po2OVVo57) poskytnutého Ministerstvem kultury České republiky.

LITERATURA

- Anderson, B. (2006) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso (první vydání 1983).
- Andreska, J. (1997). *Lesk a sláva českého rybářství*. Pacov: Nuga.
- Andreska, J. (2015). Historie rybářství a rybolovu. In: Z. Adámek (Ed.), *Rybářství a rybolov* (s. 9–20). Praha: Český rybářský svaz.
- Anttonen, P. (2005). *Tradition through Modernity: Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Bartoš, J. (2021). Blatná je baštou podnikání na jihu Čech, Budějovice i Tábor propadly. *iDNES.cz* 1. července 2021. Online: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/blatna-mesto-probyznys-pisek-strakonice.A210628_615017_budejovice-zpravy_mrl (navštíveno 8. 3. 2022).
- Berger, P. L., Luckman, T. (1991). *Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Penguin Books (poprvé vydáno 1966).
- Earthy, S., Cronin, A. (2008). Narrative Analysis. In: G. Gilbert (Ed.), *Researching Social Life* (s. 420–439). London: Sage.
- Ezzy, D. (1998). Theorizing Narrative Identity: Symbolic Interactionism and Hermeneutics. *The Sociological Quarterly*, 39(2), 239–252.
- Gadamer, H. G. (1976). *Philosophical Hermeneutics*. Berkeley: University of California Press.
- Geiger, D., Schreyögg G. (2012). Narratives in Knowledge Sharing: Challenging Validity. *Journal of Knowledge Management*, 16(1), 97–113.
- Goffman, E. (1959). *Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday Anchor Books & Company.
- Heřmanová, E. (2012) Jihočeské rybníky a rybníkářství. *Geografické rozhledy*, 3(11–12), 5–7.

- Hobsbawm, E., Ranger, T. (1992). *The Invention of Tradition*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Labov, W., Waletzky, J. (1966). Narrative Analysis. Oral Versions of Personal Experience. In: J. Helm (Ed.), *Essays on the Verbal and Visual Arts* (s. 12–44). Seattle, WA: University of Washington Press.
- Landau, D., Drori, I., Terjesen, S. (2014). Multiple Legitimacy Narratives and Planned Organizational Change. *Human Relations*, 67(11), 1321–1345.
- Olson, E. T., Witt, K. (2019). Narration and Persistence. *Canadian Journal of Philosophy*, 49(3), 419–434.
- Pavelková, R., Frajer, J., Netopil, P. a kol. (2014). *Historické rybníky České republiky: srovnání současnosti se stavem v 2. polovině 19. století*. Praha: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.
- Pavelková, R., Frajer, J., Havlíček, M., Netopil, P., Rozkošný, M., David, V., Dzuráková, A., Šarapatka, B. (2016). Historical Ponds of the Czech Republic: An Example of the Interpretation of Historic Maps. *Journal of Maps*, 12(sup1), 551–559.
- Produkční rybníkářství* (2018). České Budějovice: Rybářské sdružení České republiky. www.cz-ryby.cz/produkce-ryb/produkce-rybnikarstvi. Naposledy navštíveno 22. 5. 2021.
- Produkce a trh ryb* (2020). České Budějovice: Rybářské sdružení České republiky. <http://www.cz-ryby.cz/produkce-ryb/produkce-a-trh-ryb>. Naposledy navštíveno 22. 5. 2021.
- Ricœur, P. (1984–1988). *Time and Narrative*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rudrum, D. (2008). Narrativity and Performativity: From Cervantes to Star Trek. In: J. Pier, G. Landa, J. Ángel (Eds.), *Theorizing Narrativity* (s. 253–276). Berlin: Walter de Gruyter.
- Rybářství Lnáře* (2019). Webové stránky: <https://www.rybarstvilnare.cz/historie/>. Naposledy navštíveno 22. 5. 2021.
- Schütze, F. (1983). Biographieforschung und narratives Interview. *Neue Praxis*, 3, 283–294.
- Semotanová, E. (2018). Teritorial Development and Transformation of Landscape. In: J. Pánek, O. Tůma (Eds.), *History of the Czech Lands* (s. 25–53). Praha: Karolinum.
- Spotřeba potravin 2019* (2020). Praha: ČSÚ. <https://www.czso.cz/csu/czso/spotreba-potravin-2019#>
- Statistická ročenka České republiky* (2020). Praha: Český statistický úřad.
- Swap, W. (2001). Using mentoring and storytelling to transfer knowledge in the workplace. *Journal of Management Information Systems*, 18(1), 95–114.
- Šťastná, J. (2007). Štědrovečerní večeře. In: *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska (1033–1034)*. Praha: Mladá fronta.
- Václavík, A. (1959). *Výroční obyčej a lidové umění*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Víceletý národní strategický plán pro akvakulturu na léta 2021–2030* (2020). Praha: Ministerstvo zemědělství ČR.
- Vostradovský, J. (2013). Význam a historie rybářství ve volných vodách. In: O. Randák, O. Slavík, J. Kubečka, Z. Adámek, P. Horký, J. Turek, J. Vostradovský, M. Hladík et al.: *Rybářství ve volných vodách* (s. 15–31). Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod.
- Žižka, M. a kol. (2019). *Ryby: Situační výhledová zpráva*. Praha: Ministerstvo zemědělství.

O AUTOROCH

ZDENĚK UHEREK (ORCID: 0000-0002-0817-000X) – sociální antropolog a etnolog, docent Fakulty sociálních studií, působící na Univerzitě Karlově od roku 1991. V letech 1993–2017 byl vedoucím oddělení Etnických studií a v letech 2007–2017 ředitelem Etnologického ústavu Akademie věd ČR. V letech 2017–2021 byl ředitelem Institutu sociologických studií FSV UK. Od roku 2018 na UK garantuje magisterský anglickojazyčný program *Sociology of Contemporary Societies*. V letech 2007–2017 byl předsedou České asociace pro sociální antropologii. Je šéfredaktorem časopisu *Cargo Journal for Cultural and Social Anthropology* a od roku 2021 členem Board of Directors v Gypsy Lore Society. Je autorem řady publikací, mimo jiné samostatné monografie *Češi v Bosně a Hercegovině. Antropologické pohledy na společenský život české menšiny v zahraničí* (2007). Nedávno koeditoval monografie *Diversity and Local Contexts: Urban Space, Borders and Migration* (2017) a *Rethinking Ethnography in Central Europe* (2015) publikované v nakladatelství Palgrave. Věnuje se studiu sociální změny, migrací a životu v urbanizovaném prostředí.

VOJTĚCH KOUBA (ORCID: 0000-0001-5443-5737) – je regionální ekonom. Vystudoval obor regionalistika a veřejná správa na Vysoké škole ekonomické v Praze a kulturologie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Vyučuje na Katedře arts managementu VŠE v Praze, kde se věnuje především ekonomice kulturního dědictví. Zajímá se o udržitelnost a ekonomické aspekty proměn kulturní krajiny.